

Prof. dr. Slavko Kremenšek z udeleženci rajže.
Foto: Alenka Čas, Ljubljana, 11. 5. 2011

Prof. dr. Slavko Kremenšek, Janez Žagar in Janja Žagar Grgič (SEM).
Foto: Alenka Čas, Ljubljana, 11. 5. 2011

STROKOVNA EKSKURZIJA – »RAJŽA« V ZELENİ JAMI

Sončnega 11. maja 2011 smo se etnologinje, etnologi in ljubitelji etnologije zbrali ob častnem članu Slovenskega etnološkega društva, etnologu in zgodovinarju, prof. dr. Slavku Kremenšku, ki je pred kratkim dopolnil 80 let. S svojim plodnim znanstvenoraziskovalnim in pedagoškim delom je pustil sledi v številnih generacijah študentk in študentov. Z njim smo se v zadnjih letih večkrat srečali tudi v njegovem rodnem Kozjem, kjer je prizadevno sodeloval pri obnovi Kroflnovega mlina in drugih projektih. Tokrat smo želeli njegov jubilej sproščeno in hkrati poučno počastiti v Ljubljani, ob spominu na njegovo pomembno delo, doktorsko disertacijo *Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem*.

Prof. Kremenšek se je odzval društvenemu vabilu in nas je bil s pomočjo nekaterih Zelenojamčanov pripravljen popeljati po današnji Zeleni jami in obuditi spomin na Zeleno jamo pred skorajda 50. leti, ko je bilo to ljubljansko naselje predmet njegovega raziskovalnega dela. Z obravnavami mestnega življenja in drugimi svojimi deli je Kremenšek postavil temelje sprememb v slovenski etnologiji. V uvodu v *Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem* (disertacija 1964, objavljeno 1970) lahko preberemo:

V znanstveni teoriji in praksi najrazličnejših nacionalnih etnologij je v zadnjih desetletjih čutili precejšnje spremembe glede nekaterih osnovnih teoretičnih postavk. Med te je še zlasti šteti razširitev doslej običajnega snovnega področja. Mimo kmečkega življa in nekaterih drugih, na agrikulturno vezanih družbenih skupin, so postala predmet etnološkega preučevanja tudi mesta in industrijska središča (1970: 5).

Ljubljansko naselje Zelena jama, ki jo je v začetku 60. let prejšnjega stoletja za raziskavo izbral Kremenšek, je imela nekaj naslednjih temeljnih značilnosti: zrasla je kot povsem nova naselbina brez starejšega kmečkega ali kakega drugega jedra; v

posameznih desetletjih so se v Zeleno jamo večinoma doseljevali ljudje s podeželja. V prvem obdobju je imela izrazit železničarski značaj, blizu tri četrtine posestnikov je bilo zaposlenih v raznih železničarskih službah. Zelenojamska okolica je že pred prvo svetovno vojno dobivala vse bolj industrijski značaj, saj so tu že leta 1882/83 zgradili tovarno za klej, nato kemično tovarno (1906) in tovarno hranil Kolinska (1909).

Pri raziskovanju je Slavko Kremenšek ob literaturi in arhivskih virih pridobil podatke tudi pri mnogih pričevalcih. Pomembne ustne vire je med drugim zbral pri družini Hawlina. Tako smo se udeleženci ekskurzije z zbornega mesta pri Kuhinji Krušič napotili do prve točke strokovne ekskurzije: na prijetni vrt ob družinski hiši Hawlina. Najprej smo, z dobrimi željami jubilarntu, nanizali nekaj drobnih spominov, ki smo si jih kot študenti delili ob našem univerzitetnem profesorju. Prof. dr. Kremenšek je v uvodnih besedah predstavil Zeleno jamo in podal nekaj izkušenj iz svoje raziskave ter k besedi povabil gospoda Petra Hawlina, ekonomista, informatika, rodoslovca. Peter Hawlina zlasti v zadnjih letih veliko svojih aktivnosti namenja delovanju in vodenju Slovenskega rodoslovnega društva, ki izdaja tudi svojo revijo *Drevesa*. Na zanimiv, dinamičen in humoren način nam je predstavil nekaj drobcev iz življenja družine Hawlina in nam izrazil svoje videnje in doživljanje Zelene jame. Po živahni predstavitvi nas je s pijačo obložena miza vabila še k zdravici, saj so prav ta dan pri Hawlinovih dobili novega družinskega člana.

Načrtovani program strokovne ekskurzije nas je popeljal nekaj ulic naprej, k Žagarjevim. Dobrodošlico nam je s slastnim domačim pecivom pripravila stanovska kolegica Janja Žagar, sicer muzejska svetovalka v kustodiatu za oblačilno kulturo Slovenskega etnografskega muzeja. Njen stari oče, Janez Žagar, je bil pomemben pričevalec pri raziskovalnem delu prof. Kremenška. Nam pa se je v razgovoru o Zeleni jami pridružila kolegica Janja skupaj z očetom Janezom Žagarjem. Predstavila sta svoj pogled na življenje v tem ljubljanskem predelu in opozorila na različne

* Mag. Marjetka Balkovec Debevec, univ. dipl. etnol. in prof. zgod., muzejska svetovalka, Slovenski šolski muzej, 1000 Ljubljana, Plečnikov trg 1, E-naslov: marjetka.balkovec@guest.arnes.si

spremembe, ki so se zvrstile skozi čas. Gospod Janez Žagar je z nami delil tudi spomine na vrstnika in prijatelja, pisatelja Marjana Rožanca, ki je o domačem delavskem predmestju napisal roman *Ljubezan*. Žagarjeva sta bila skupaj s prof. Kremenškom tudi vodnika po zelenojamskih ulicah, kjer smo poleg sprememb in novosti videli še nekaj ohranjene arhitekturne dediščine. Spomnili pa smo se tudi nekaterih pomembnih osebnosti, ki so živeli v Zeleni jami, poleg Rožanca še znani pedagogi France Ostanek, Leon Žlebnik, France Pediček ter umetnostni zgodovinar, akademik France Stele, ki je bil pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti kot urednik vključen v objavo publikacije Kremenškove *Zelene jame*.

Strokovna ekskurzija po Zeleni jami je tako marsikateremu etnologu, tudi takšnemu, ki je vsakodnevno v stiku z Ljubljano, od-

krila veliko novega, nepoznanega, zanimivega. »Rajže« pa s tem še ni bilo konec. Ob petih popoldne smo želeli druženje skleniti v upravni hiši Slovenskega etnografskega muzeja z osrednjim namenom, da bi bilo to prijetno presenečenje za našega jubilara, častnega člana Slovenskega etnološkega društva, zaslužnega prof. dr. Slavka Kremenška. Srečanje je Slovensko etnološko društvo pripravilo skupaj s Slovenskim etnografskim muzejem, z Oddelkom za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani ter Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Ob rojstnodnevni torti in šampanjcu je slavljencu v imenu vseh čestitala predsednica SED, mag. Tita Porenta. Pomladno etnološko druženje smo sklenili z željo, da bi bilo prof. Kremenšku v pomoč pri nadaljnjem ohranjanju pronicljivih misli in prožnega koraka tudi praktično darilo.

SREČANJE Z RUDARSKO DEDIŠČINO ZABUKOVICA-LIBOJE

Grize, 12. februar 2011

V okviru etnološko-muzejske delavnice »Srečanje z rudarsko dediščino«, ki jo je organizirala Delovna skupina za ljubitelje etnologije pri SED (DSL SED), smo se v soboto, 12. februarja 2011, odpeljali v Grize na obisk k Etnološkemu društvu Srečno (EDS). Naš gostitelj je bil njegov predsednik, dr. Jože Hribar, ki je na zadnji podelitvi Murkovih nagrad, Murkovih priznanj in Murkovih listin v Ljubljani prevzel Murkovo listino za leto 2010. Izrazil nam je pristržno dobrodoščilo, pred nadaljevanjem programa pa smo udeleženci ob dopoldanski malici drug drugemu predstavili svoje »etnološko« delo.

Ob začetku strokovnega dela srečanja smo si v Kulturnem domu Svoboda Grize ogledali Rudarski muzej Zabukovica-Libojce. Dr. Jože Hribar in ga. Breda Veber, članica EDS in vodja šolske knjižnice v OŠ Grize, sta predstavila evropski projekt »Naša dediščina: Delavke – knapovke«, ki ga EDS izvaja v letu 2011. Mag. Tita Porenta je v imenu SED društva še enkrat čestitala za Murkovo listino in dr. Hribarju izročila knjižno darilo, ponatis (Agens: Žirovnica 1994) slovenskega prevoda čebelarkega priročnika Antona Janše (1734–1773) *Antona Janshaja ... Popolnoma podvuzhenje sa vsse zhebellarje ... / na mnogo proshnjio is nemshkiga, na kraynsku prestaulenu, inu s'nekaterim pomerkvajnam pogmiranu. od Joannesa Golitschnika*, ki ga je leta 1792 prevedel Janez Goličnik, župnik v Grizah.

Ogledu zbirke je sledila krajša delavnica z izmenjavo pridobljenih izkušenj z EU projekti za ohranjanje kulturne dediščine za kulturna društva. Najprej je svoje izkušnje predstavil dr. Jože Hribar, ki je predlagal vsebino delavnice, in povedal, da se je njihovo društvo že večkrat skušalo prijavit na razpise, vendar s tem nimajo dobrih izkušenj. Za njihovo društvo so zanimivi razpisi strukturnih EU projektov z oznako Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja, Evropa investira v podeželje. Poznajo razpis UKREP 323: Ohranjanje in izboljšanje dediščine podeže-

lja, Lokalna razvojna strategija 2007–2013 LAS SSD (Spodnje Savinjske doline), Program 2.1. Ohraniti kulturno in naravno dediščino Spodnje Savinjske doline: Ohranjanje snovne in nesnovne zgodovinske in kulturne dediščine ter vrednot podeželja, ki mora biti skladno s uresničevanjem ciljev 3. osi Programa razvoja podeželja R Slovenije za obdobje 2007–2013: Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva: Ohranjanje in izboljšanje dediščine podeželja.

Menil je, da razpisni pogoji ponavadi niso jasni, da je treba s sponzorji ali z lastnimi sredstvi zagotoviti preveč denarja, česar pa društvo ne zmore. Problemi se kažejo tudi v tem, da so projekti odobreni šele, ko aktivnosti že potekajo. Nekateri udeleženci z razpisi nimajo še nikakršnih izkušenj, ne poznajo npr. utečenih terminov in kratic. Zanje so razpisi kup nepotrebne birokracije. Mojca Tercelj Otorepec iz ZVKDS, OE Kranj, je povedala, da imajo največ izkušenj z razpisom Ukrep 323: Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja, ki bo etnologom konservatorjem na območnih enotah ZVKDS zagotavljal 85-odstotno sofinanciranje nepovratnih sredstev iz evropskih in državnih virov. Omenjeni razpis je članom DSL SED septembra 2008 prvič predstavila dr. Tadeja Primožič na delavnici SED v Pleščah na Hrvaškem.

Primer dobre prakse, kako zagotoviti dovolj lastnih sredstev, so občinska namenska sredstva, ki jih občina kot finančno podporo vsako leto dodeli enemu od občinskih društev.

Ga. Tanja Gobec iz Zavoda ETNO-EKO je povedala, da se pri večini razpisov potrebuje tudi znanje in podpora etnologov, in predlaga, da se SED več pojavlja v javnosti, da bi ljudje vedeli, na koga se obrniti za strokovno pomoč.

Izvedeli smo, da brezplačno pomoč za izpolnjevanje obrazcev lahko dobite na Zavodu CNVOS (Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij). Sicer se lahko po

* Ana Beno, dipl. etnol. in kult. antropol. 1230 Domžale, Brejčeva 8, E-naslov: ana.beno@gmail.com; mag. Tita Porenta, prof. zgod. in univ. dipl. etnol., muzejska svetovalka, Muzeji radovljiške občine – Mestni muzej Radovljica. 4240 Radovljica, Linhartov trg 1, E-naslov: titaporenta@gmail.com